

Reflecties Wetenschappelijke Board gemeente Enschede

Impact van trends op de koers van Enschede

Enschede, 10 maart 2023

Korte achtergrondsheets

De gemeente Enschede heeft signalen, trends en ontwikkelingen in beeld gebracht die van invloed kunnen zijn op Enschede. In februari zijn tijdens ambtelijke signalensessies alle verzamelde gegevens besproken en is gekeken wat de impact is op de stad en de strategische koers van de gemeente Enschede.

Op 10 maart 2023 reflecteerde de Wetenschappelijke Board op de uitkomsten van deze signalensessies. Daarbij hield zij haar eerdere reflecties op de veerkracht van Enschede in het achterhoofd. In die eerdere reflecties wees de Board onder meer op de complexe inhoudelijke, politieke en participatieve afwegingen en keuzes die het gemeentebestuur moet maken in haar streven naar een veerkrachtige stad en gemeente.

Vraagstelling

Vragen van de gemeente Enschede aan de Wetenschappelijke Board op 10 maart 2023:

- a. Herkent de Board de signalen, trends en ontwikkelingen en de relevantie ervan voor Enschede? Wat valt op?
- b. Ambtelijk zijn alle opgehaalde signalen, trends en ontwikkelingen geduid per afzonderlijke strategische opgave en is een beeld geschetst van de impact op de koers van Enschede: wind mee of wind tegen? Herkent de Board de duiding die ambtelijk gegeven wordt en de geschetste impact?
- c. Welke signalen, trends en ontwikkelingen stellen de veerkracht van Enschede op de proef? Hoe kan de gemeente Enschede haar streven naar een veerkrachtige stad als systemisch, leidend principe hanteren bij het maken van afwegingen en bijsturing van haar strategische koers? Wat zou dat betekenen voor de eventuele bijsturing van haar strategische opgaven en koers?

Hierna geeft de Wetenschappelijke Board haar reflecties. Deze biedt zij aan het college van BenW van Enschede aan.

Reflecties

In antwoord op vraag 1: wat valt op aan de verzamelde trends, signalen en ontwikkelingen?

De Board heeft kennis genomen van alle trends en signalen die van invloed zijn op de koers van Enschede. Op basis van alle aangeleverde informatie wijst zij erop dat het belangrijk is dat de gemeente een helder onderscheid maakt tussen:

1. informatie over absolute ontwikkelingen in Enschede: zoals de absolute toename van het aantal gebouwde woningen in Enschede;
2. een beschrijving van ontwikkelingen op grotere schaal en gerelateerd aan andere gemeenten: uit de informatie blijkt dat er nog altijd een tekort is aan woningen in Enschede, maar dat de behoefte aan woningen van bepaalde groepen mensen wordt vervuld door andere gemeenten in Twente. Wat een vergelijking met andere steden echt zegt over Enschede moet goed geanalyseerd worden, omdat Enschede op bepaalde punten anders is dan de situatie in steden waarmee wordt vergeleken;
3. de *gewenste* situatie: de politiek van Enschede wil dat er meer woningen beschikbaar komen voor het hoger opgeleide talent dat zij in de stad wil houden.

De Board constateert dat in het politieke debat vaak wordt gekeken en gesproken vanuit een beperkte blik op een vraagstuk, bijvoorbeeld zonder informatie over de regionale context erbij te betrekken. Hoe kunnen ambtenaren de politiek voeden zodat de politiek haar debat meer voert vanuit een bredere context? De dynamiek tussen politiek en ambtenaren is een aandachtspunt en behoorlijk ingewikkeld, dat is zichtbaar in heel Nederland.

De gemeente Enschede zou expliciet onderscheid kunnen maken tussen het politieke perspectief op een vraagstuk, de inbreng vanuit participatietrajecten en de inbreng vanuit wetenschap.

In antwoord op vraag 2: zicht op de (beoogde) impact

De Board wijst erop dat een gesprek over de impact van trends op de koers van de stad, begint met inzicht in de beoogde en geprognostiseerde impact van gemeentelijk beleid. Zij pleit ervoor dat de gemeente meer inzicht geeft in de maatregelen die zij op korte termijn treft om de lange termijn doelstellingen te realiseren. Met vervolgens een prognose in cijfers van wat de impact is die de gemeente verwacht dat haar maatregelen hebben op de stad. Wat moet een parkeergarage of windmolen bijvoorbeeld concreet bijdragen aan de doelen van de stad? En wat gebeurt er als de gemeente geen maatregelen neemt?

Ook is het zinvol om te laten zien wat de interactie is tussen de verschillende indicatoren die de gemeente Enschede gebruikt, bijvoorbeeld via dashboards. Alleen dan kun je een integrale discussie voeren. Zo'n inzicht in de samenhang van indicatoren kan de gemeente het best op kleine schaal geven, zodat het beeld niet te abstract wordt of te complex. Op die manier kun je goed zichtbaar maken wat de invloed is van de gemeente.

Dat neemt niet weg dat de gemeente ook zichtbaar moet maken wat de relatie is tussen maatregelen binnen Enschede die moeten bijdragen aan het oplossen van een vraagstuk op grotere schaal dan de stad, denk aan de maatregelen op het gebied van duurzaamheid.

Wordt er bijvoorbeeld bijgehouden welke gemeentelijke maatregelen moeten bijdragen aan de reductie van CO₂-uitstoot in Nederland en wat de gerealiseerde impact is?

Kortom, taal en uitleg geven doen er toe.

In antwoord op vraag 3, sturen op de veerkrachtige stad, samenhang en samenredzaamheid

In het politieke debat gaat veel aandacht naar kwetsbare inwoners en korte termijn oplossingen binnen de opgave inclusief Enschede. De inzet is gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid van mensen. De gemeente zou echter moeten onderkennen dat er onderscheid te maken is naar drie groepen.

1. Ten eerste de groep mensen die geholpen kan worden naar grotere zelfredzaamheid, naar weerbaarheid.
2. Ten tweede de groep mensen die continu moeite zal hebben om het hoofd boven water te houden onder invloed van diverse factoren. Wat doet de gemeente voor deze groep?
3. Ten derde de groep mensen die zich wil inzetten voor de stad. Zingeving is voor mens en gemeenschap belangrijk.

Kansengelijkheid wil niet zeggen dat je voor iedereen hetzelfde doet. Iedere groep vraagt om een andere rol en aanpak vanuit de gemeente. De gemeente kan daarbij wel streven naar het borgen van een bepaalde kwaliteit van leven die voor iedere inwoner gelijk is, met maatregelen en voorzieningen op maat waardoor dat leven voor iedereen binnen bereik komt ('referable human' als variant op het oude begrip uit de industrie 'referable man').

De Board pleit dus voor een bredere blik, met niet alleen aandacht voor het individu en hulp aan mensen die dat nodig hebben, maar met daarnaast ook aandacht voor de gemeenschap en de kracht en samenredzaamheid die hier te vinden is. Daarmee verbreedt de blik zich ook naar de andere opgaven van de stad.

In het maatschappelijk middenveld, de 'social fabric', zit wellicht juist de veerkracht van de stad. Denk bijvoorbeeld aan sportverenigingen en nieuwe vormen van Nabuurschap. Maar kijk ook naar de impact op de stad van kennisinstellingen, die een omvangrijke begroting hebben bedoeld voor een veel minder brede opgave (onderwijs en onderzoek) dan de gemeentelijke begroting. Heeft de gemeente Enschede voldoende zicht op waar de krachten zitten in de stad en heeft zij voldoende instrumenten om daar gebruik van te maken? (Tim 'S Jongers, *Beledigende Broccoli*, 2022)

Er zijn veel manieren van burgerparticipatie mogelijk, waar Enschede nog veel mee zou kunnen experimenteren. Burgerfora zijn bijvoorbeeld landelijk in opkomst en heel mooi, maar de vraag is wel hoe je de uitkomsten weer laat landen in de stad. Want aan burgerfora doet een selectie van mensen mee. Een andere mogelijkheid is de toepassing van burgerwetenschap (zie ook het onderzoek daarover van Muki Haklay) Ook moet de gemeente goed afwegen welke vragen zij voor legt aan burgers. Moet je vraagstukken die vooral regionaal, landelijk of Europees spelen ook voorleggen aan burgers van Enschede?

De gemeente werkt al met veel partners samen aan de opgaven van de stad. Zo ontstaan diverse samenwerkingsvormen, zoals de Twenteboard, met daarin ondernemers, overheid en kennisinstellingen. De Board waarschuwt de gemeente dat dergelijke samenwerkingsverbanden een aparte bestuurlijke wereld dreigen te worden met besluitvorming die naast de democratische besluitvorming staat. Wat doet dat met de beoogde inclusie in de samenleving? En is er straks nog wel ruimte voor alternatieve geluiden, zoals het alternatief voor (economische) groei in de vorm van 'degrowth' en circulariteit?

Inmiddels worden samenwerkingsvormen verbreed naar nog meer partijen, bijvoorbeeld met een rol voor inwoners en misschien ook een stem voor de natuur. Daarbij kan ook aandacht zijn voor de impact van beleid op toekomstige generaties.

Het denken vanuit het idee van een samenhangend ecosysteem kan de gemeente wellicht helpen om inzicht te krijgen in de samenhang tussen de verschillende strategische opgaven en te sturen vanuit die onderlinge samenhang. Ook het kijken naar de (overlap van) ruimtelijke patronen van alle opgaven kan helpen de samenhang te zien.